

ДИСЛЕКСИЯ НА РАЗВИТИЕТО – ПЕРЦЕПТИВЕН ИЛИ ФОНОЛОГИЧЕН ДЕФИЦИТ

Ваня Матанова

This research aims to survey the visual perception of linguistic stimuli among children suffering from developmental dyslexia. 136 students aged from 9 to 12 years took part. After estimating the processes of decoding and reading comprehension they were divided into 4 groups as follows – normolexic, dyslexic, hyperlexic and children with non-specific reading disabilities.

It has been established that the reading disorders are not a homogenous group. The specification of the various kinds of reading disorders could be based upon the abilities for perception of linguistic stimuli in different positions and in structurally different words.

The research proved that dyslexics used predominantly the model “up-down” due to salient decoding difficulties. The phonological deficit explains a few reading mistakes, mainly of grapho-phonemic correlation. It can be interpreted as a secondary upon the grounds of low decoding capabilities. As a result, sensory information “of poor quality” comes into the memory buffer.

Теоретична рамка

През последните десет години се наложи трайна тенденция двата термина специфични нарушения на способността за учене и дислексия на развитието да се използват еквивалентно, т.е. да са взаимозаменяеми. Тази еквивалентност беше наложена по няколко основни причини:

1. Двата термина съдържателно отразяват едни и същи феномени, но са наложени на основата на различни модели. Дислексията на развитието се свързва с клиничния модел, а специфичните нарушения на способността за учене — със социалния модел.

2. Съществуват все по-убедителни данни за това, че проблемите в овладяването на училищните умения се свързват преди всичко с трудности в овладяването на грамотността, с ученето и научаването, което избирателно рефлектира и върху други сфери на психичното и социалното функциониране на децата.

3. Терминът специфични нарушения на способността за учене е неетикиращ и достатъчно обнадеждаващ. Той е добре приет от родители и широка общественост, но е твърде описателен и разказвателен, за да бъде използван в научни изследвания. Той е по-скоро термин, който може да очертае кръга от проблеми, но не е нозологична единица, очертаваща терапията и прогнозата на нарушенията.

Според Британската асоциация по дислексия (1997), дислексията е сложно неврологично състояние, чиито симптоми засягат много от областите на ученето и може да се прояви като специфична трудност в четенето, спелинга, писането, като не е задължително всичките области да бъдат засегнати. Математическите, музикалните, моторните и организационните умения също могат да бъдат нарушени. Дислексията на развитието обхваща хетерогенна група от нарушения, манифестирани чрез изразени трудности в усвояването и използването на слухово възприет вербален материал, вербална експресия, четене, писане, смятане, обусловени от наличието на предполагаема дисфункция на централната нервна система. Това състояние селективно интерферира в развитието, сензорната интеграция и се манифестира чрез вербалните и/или невербалните способности, като могат да бъдат засегнати и самооценката, способността за учене и ежедневната жизнена активност.

Съществува консенсус относно това, че факторът несъответствие е общ компонент в категорията на деца с дислексия на развитието. Несъответствие съществува там, където оценените потенциални възможности и актуалните умения се разминават чувствително. Дислексията на развитието не представлява отделна дисфункция, а категория.

Диагностицирането на дислексията на развитието изключва интелектуална недостатъчност и предполага съхранени сензорни входове.

Stanovich (1986, 1991, 1994) дефинира дислексията на развитието като фино нарушение на писмената форма на речта, причинено от недостатъци във фонологичното кодиране, трудности при фонемния анализ, беден речник и трудности в разпознаването на граматичните и синтактичните различия между думите.

Gavin Reid (1998) определя дислексията като разграничаващи се модели на трудности, свързани с процесите на информацията, които ограничават развитието на грамотността и водят до несъответствие между очакваните и реалните постижения по отношение придобиването на училищни умения.

Известно е, че зрителните и лингвистичните компоненти на информацията се съхраняват и преработват в различни мозъчни структури. Зрителната информация е двустранно латерализирана, което поражда трудности в графемо-фонемното съотнасяне и в механизмите на перцептивно и езиково кодиране.

У носителите на дислексия на развитието се наблюдават трудности при откриването, разпознаването, идентификацията и дискриминацията на stimuli, възприети по определен сензорен канал. При нарушения на зрителното разпознаване трудностите се свързват с категоризацията на съществе-